

ЦИЈЕНА:

за Црну Гору на годину 10 перп., на по год.
5 перп.; ван земље 15 франака у злату.за Црну Гору БРОЈ 10 ПАРА
за СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРАЛИСТ ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:
„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)ADRESSE:
„Viesnik“ Cetigné (Monténégro)Рукописе ваља слати Уредништву „Вјесника“
а ПРЕПЛАТУ и ОГЛАСЕ Администрацији
ОГЛАСИ се наплаћују по погодби

Цетиње, о Божићу, 1914.

И само се ово вријеме узнемирило и загнало неприродним током. Зима у јесен, прољеће зими! Пљускови, олујине, громови, облаци црни и оловни, тренутни зраци топла сунца, па досадне, тешке, мемљиве магле, кроз које, из даљине, једва допире хука грмљаве. Небеса дају достојан рефрен пјесми топова, пушака и митраљеза, чија се јека пролама над главама најпросвећенијих народа Земаљског Шара. Плећа им шиба бич зле судбине. Под њим се у болу свијају и превијају грјешни и праведни. Не прави разлику између званих и незваних, злијех и добријех. Све их је обавио пакао гвожђа, крви и огња. Вихор покоља захватио је одабране народе. На устима им име Христа, чије рођење овијех дана славимо; у срцу мржња и јед, у души мисао истребљења. По рају што га створише вјековни напори људског ума и срца пуши се згариште разорења. Све у име Човјечанства, Цивилизације, Бољега Живота и Хришћанства! Зло се тријеби злијем средствима; власт нечастивог пламом и мачем, а насилје опакога милитаризма његовим бићем: бомбом, бајонетом и топом. Човјечанство напредује, како рече Толстој, али човјек је вазда исти. Облици се мијењају, суштина остаје. Стрјелицу и лук, копље и штит замијенише брзометке и оно страшило од 42 сантиметра, којем се рика даље чује од гласа трубе Потоњег Суда, али и она давнашња као и ова садашња средства одбране и напада рукује исти Човјек, у којем, на дну душе, лежи животиња.

*

Та животиња не виђа се често. Веома зла времена истјерају је из њенога скривеног лежишта. Просвјета и религија труде се, у зноју лица њихових мученика, њихових представника и светитеља, да на њена врата ставе глогов колац смрти. Залуд! Вјекови ће нови прохујати, дохакати јој се неће, усмртити се неће, док човјек буде човјек. Та животиња запалила је данас Европу с краја на крај. Од раја Старога Свијета, од раја разноврснога напретка, људскога братства и љубави, начинила је пакао пустоши. Земље, богате и срећне, натапа крвљу. По њивама сије најстрашније сјеме од човјечјих костију. А да не би и океанске неиспитане, мрачне дубине позавидјеле копну, и у њене чељустима баца, са дреднотима, гомиле љешева Божијих створова. Та животиња, која се Христом крсти, са ђаволом љуби, запалила је јула 1914. буктињу поклања. Разрушила је стародревни хришћански храм Ремску Катедралу. Ногама је згизала слободу и материјалне тековине мале Белгије. Крвљу је попрскала, ватром је спалила дивне крајеве европскога напретка. Загнала се, у крвожедном својем по-

гону, на малени српски народ и у име некакве казне под нож је ставила негову нејач. Створила је ужасно учење: сила пред правом; права имате, колико посједуете снаге да га браните; само јаки имају право на живот и слободу; слаби и мали робови су великих и моћних. Ова страшна наука, увријечена у срца, помогнута бомбама, дум-думима и аеропланима, разноси данас олујину огња и крвопролића. Питоми, мирни добри и просвијећени европски народи бачени су у вихор крвавих страсти. И ако по циљевима супротни и различити, по средствима борбе сви се изједначише: и они који нападају, и они који се бране.

*

Они који се бране од напасти, од животиње, која је у човјеку помаханитала, сабрали су у својим начелима, у својем срцу, својој души и својем карактеру елементе побједе. Животињи није дано да их види. То је дано само човјеку, којем разум не помутише нечиста душа и неваљало срце. Зашто су, покрај већег теутонског техничког савршенства, покрај компактније и сразмјерно јаче њемачке убојне помоћи, елементи побједе не само сада, већ и у самом почетку ове гигантске борбе били на страни противника Нијемаца? Како то питао је Луј XIV, својега првог министра Француска не би у стању да покори једну тако малу земљу, као што је Холандија? Зато, Господару, — одговорио је министар — што величина једне земље не зависи од њене големости, него од карактера народа јој! Народ, који без душе и срца роби и тлачи туђе; који отима слободу од малих и нејаких; који нема обзира ни према правди и истини; који је науку о сили, неправди и насиљу уздигао на висину начела морала, ма колико био велик, ма колико му држава била силна, ма колико био број његових бајонета и калибар његових топова, такав народ нема основа човјечјег карактера, и подлећи ће у борби са мањим, али душевнијим противником. Себиčnost, одлика сваке бескарактерности, оличена у пркосном покличу Deutschland über alles, сјајно наоружана челиком, али лишена срца и карактера, унутрашње снаге, удружила је против себе и гвожђе и убјеђења правичности, јача од оклопа са дреднота, те је утонула у море невине крви, коју је пролила.

*

Проповиједаху: свијет треба да припадне само јакима. И додали су: онијех са хиљадама батаљона, стотинама топова, десетинама убојних бродова, који ни о коме не мисле, којима су сузе малих најслађи шампањ, јук мучених најмилија музика, а отета имовина слабих најљепши историјски украс.

А не знадијаху гдје су јаки. Не знадијаху да у повученој тишини и скромном благородству Белгијанаца и у српском народном душком осјећању неправда, у толиком броју и толиком обиму објести чињених Црној Гори и Србији од црно-жуте монархије и њене савезнице, почиваше снага јача од динамита, силнија од армија. Не знадијаху, да је Христос, кад га диваху на крст, био јачи од свијех Цезара; да је Јан Хус, кад га језуити спаљиваху, био силнији од непокрјешивог Папе; да је Србин, кад му, заморену и измучену са три рата и са толиким искушењима, Аустрија љетос стављаше нож под грло, у себи тада имао већи резервоар убојне снаге него ли Ћесарове армије. Не знадијаху, да они имају број, спрему и извјежбаност а њихови противници такође и број и спрему и извјежбаност али поврх тога, нешто јаче, нешто силније од Крупова топа: увјерење да су на Божју правду нападнути и да се лаћају мача за слободу и за уништење животиње у човјеку, коју је хранио и нарочито његовао њемачко-аустријски милитаризам.

Ови мученици по пространим пучинама! Мученици слободне правде, највишег човјечјег добра, мученици истинских хришћанских начела! Из ваше крви већ није дишло вријеће раскошког мириса за будућа покољења. Ваш крвави труд доноси Европи ново, срећније доба: заштиту малих, слободну утакмицу свијема вриједним и способним, и љубав и повјерење међу народима. У овим тренутцима на првом се мјесту нас сјећамо, мученици од Косова: синови Црне Горе, који подносите муке нечувене, рат за ратом, најтеже жртве отаџбини. Само истрајности, и ништа више. Сва је Европа од Лондона до Солуна, од Петрограда до Париза један уздах, један исти бол, једно исто чело, орошено крвљу и знојем, једно исто страдалиште, на којем се дијели снага не само оружја, већ карактера и чојства, у којима је ваше мјесто било вазда прво. У исто вријеме вас се сјећамо, дична браћо из Шумадије; поносимо се вашим дјелима, срце нам се од бола пара због ваших страдања, али радосни смо, јер вам трудове крунишу побједа и слава. А вама кад приступимо са „Христос се роди“, славна, моћна и племенита наша руска браћо, не можемо ништа боље учинити него да уздигнемо поглед захвалности пут неба и да се топло помолимо Творцу, да вас чува, да вас и даље штити „на страх врагам!“ И код вас су, ништа мање, наша срца, наше мисли, племенити наши савезници Французи, Енглези и Белгијанци. Сјединио нас је исти трнови

вијенац заједничких патња. Спојила су нас иста начела правичности, ослобођења и људскоће, којима сте ви од давна пионери. О Христову Рођењу и вас подједнако прате наше добре жеље и искрене молитве за вашу побједу.

А ви, браћо Срби и остали Словени, преко чијих глава тутњи вихор крваве њемачко-аустријске оргије? Зар о вашим мукама сада писати? Још мало, само мало стрпљења! Ваше је ослобођење далеко, колико календарски Васкрс од Божића.

Овдашњи Царско-Руски Војни Агент, г. генерал Н. Потапов примио је ова службена саопштења:

Петроград, 20. децембра у 2:30 по подне. — У источној Пруској и у млавском правцу успјешно су одбијени сви покушаји Нијемаца да пријеђу у дјелимично наступање.

На острву Јанишеву, на ријечи Висли, наши су армирани пароброди, примичући се граду Вишеграду, успјешно тукли њемачку пјешадију.

Између нижег тока ријеке Висле и Пилице непријатељ је извео низ нападаја под заштитом најтеже артиљерије. Наша је војска, која се налази на лијевој обали Бзуре, код Витковица, одбила два ноћна нападаја. На ријечи Равки ми смо одбили нападај на Болецк.

Узвату 18. децембра, у истом мјесту да Рави, у рејону између ушћа ријеке Бјалке и Рилке. Битка се овдје још наставља.

Јужно од Пилице бојеви се развијају на позицијама, које преграђују путеве од Влашчова према Кјелцима, код мјеста Лопушно, Михала Гора, Вољмино и Полично.

У западној Галицији ми смо енергично напали непријатеља у рејону Горлице на тачкама Мишанка-Роница. Не обзирајући се на најужорнији отпор непријатељев, ми смо овдје овладали његовим утврђеним висовима код мјеста Мишанке, заробили до 3.000 војника и с њима 68 официра, а запленили 4 топа и 6 митраљеза. Битка се наставља. Жестоке нападаје непријатељеве, које помажу оклопљени аутомобили, одбијемо ватром наше артиљерије, бајонетом и ручним бомбама.

У Буковини ми смо последије боја заузели Стороживец и Радауц, гдје смо такођер заробили доста војника.

На кавкаском фронту продужавају се упорни бојеви под Сарикамишем. Наступање Турака у Олтинском правцу задржано је. У Ардагонском рејону није било сукоба прошлога дана.

На осталим фронтовима нема промјене.

Петроград, 20. дец. од 2:40 по подне. На Бзури и Равки, не гледајући на ватру непријатељске тешке артиљерије и постављене mine, ми смо успјешно продужили да одбијамо њемачке нападаје. На друму који води од Влашчове пут Кјелаца, у рејону Лопушки, њемачка је војска 18. децембра последије упорног боја заузела дио наших шанчева, али је на наше контранападаје избачена из свих заузетих ровова. Том приликом заробили смо неко-

лико стотина војника и заплијенили 9 митраљеза.

У западној Галицији продужава се битка у рејону Горлице, а у рејону пријелаза Ужок заузели смо аустријске позиције и заробили до 1.000 војника.

Под јаким надирањем наше војске, аустријско одступање из Буковине узело је врло хитан карактер.

Болитијево откриће

Бивши италијански министар предсједник саопштио је у парламенту, за вријеме скорашњег његовог засједанја, телеграм, управљен му од министра спољних послова Сан-Ђулијана, да му Аустрија саопштава намјеру да нападне на Србију, и да она том нападу намјерава дати карактер дефанзивни, у нади да тим изазове примјену дефанзивних установа уговора Тројног Савеза. На ову депешу Болити, који се налазио изван Рима, одговорио је Сан-Ђулијану: *ако Аустрија нападне Србију, то не може бити никакве ријечи о дефанзивној рату Аустрије, што треба у Бечу саопштити, да знаду, какав ће доложак Италија заузети*; уз то је додао, да би добро било подјејствовати у Берлину, да задрже Аустрију од те авантуре. Ово је било једанаест мјесеца прије убиства Франца Фердинанда, тако — „Новоје Време“ пише — „коначно и радикално отпадасваки говор, да је Србија рат изазвала. И прије овог Болитијевог открића, ниједан савјесни политичар, који је пратио спољне односе Аустрије, није допуштао ни помислити, да је ултиматум грофа Берхтолда диктиран ичим другим, осим бестидним и циничним лицемјерством.... Ако је ко ипак сумњао, сада све сумње падају. Сада и највећи германофили биће принуђени да признаду, да је и сама депеша Цара Вилхелма, у којој се говорило о нападу, била проста комедија, која је прикривала намјере сасвим друге а не намјеру одбране. Сада, када је Болити смјело здерао последњи покрив са тога чудовишта, које се називље германско-аустријском спољном политиком, сада је потпуно вјероватна изгледа и она страшна верзија, о којој се до сада само шапутало.... Проћиће можда још која година откриће се нове тајне аустро-угарске политике и може бити да ће се увидјети, да није случајно Франц Фердинанд, носилац идеје тријализма и с тога опасан непријатељ Тисиног режима — да није случајно био послат по сарајевским улицама без потребите пратње, по улицама оног Сарајева који је са знањем Тисиним кибио српским бомбашима. Тиси је била потребита жртва; он је мало прије убиства говорио са Царем Вилхелмом. Тако сада ми имамо право да вјерујемо најужаснијим хипотезама.

„Није узалуд италијански парламент, по саслушању Болитија устао на ноге, да поздрави говорника овацијом дуготрајном. Одсада нема више могућности ни помена оптужбе од стране аустријских листова, било и кроз зубе, да је италијанска влада издала своје савезнике. Од сада је неоспорно и документално установљено, да је Италија играла у аустро-угарском конфлику благородну, пуну сазнања свога достојанства улогу умиротворитељке, која се не да претворити из савезнице у слушкињу Тисиних мрачних планова.“

Па овако завршује петроградски лист: „Неки људи необавијештени сматрали су, да је аустро-њемачки савез зближа био преварен од стране Италије. Међутим ствар стоји сасвијем друкчије. Цар Вилхелм, по-

чињући јевропски рат, знао је врло добро да не може рачунати ни на какву активну помоћ Италије. Ако је ипак тргао мач из ње, то је доказ само огромне ратне ре-ме њемачке и аустријске. Цар Вилхелм био је убијеђен, да ће он разбити сједињену Јевропу и без Италије. Догађаји прошла четири мјесеца показали су, да се он преварио. Али су они у исто доба показали, какву огромну силу представља централни јевропски савез, који је бацио рукавицу јевропској коалицији. Тек сада ми увиђамо, каква је сила притискала Јевропу последњих двадесет тодина: тек сада ми почињемо јасно схваћати, како ће лакше одахнути сва не-тевтонска Јеврона онај дан, када хидра германског милитаризма буде коначно удављена“.

Бугарска и аустријски пораз у Србији.

(„Зарја“, од 6. децембра, број 234.)

Злосрећни крај аустро-угарске „казнене експедиције“ у Србији бацио је у бригу оне наше кругове, који рачунају да само у најтежњем пријатељству с Хабсбуршком Монархијом Бугарска може да оствари своје идеале. С тога са највећом радошћу очекиваху да чују побједоносне аустријске узвике око Цариграда.

Ти узвици би означавали, по увјерењу наших аустрофила, крај српске владавине у Македонији, тријумф бугарске ствари, остварење наших идеала.

Но ето... ето гдје ми не само што немадосмо „срећу“ да чујемо побједоносне аустријске узвике покрај наше западне границе, но баш на против и код нас се пролама тужни мртвачки одјек који објављује аустријски пораз, чију нам тужну историју показује и мутна вода у Дунаву.

Ожалошћени аустријском несрећом, сви наши кругови који су проста немачка оруђа савјетом бугарском народу да сам себи приреди једну врсту жалости, српске побједе означавају несрећу за Македонију и Бугарску.

Да ли је то тачно? Потрудимо се да претпоставимо да је био бугарски народ у пламену од узбуђења, желећи силно да уђе у рат и да поврати себи Македонију од Срба и Грка.

Шта омета бугарски народ и његову владу да испуни своју жељу? Да ли не аустријска немоћ против Срба? Не, за то што су Срби, и ако побједници Аустријанаца, немоћни да се ставе на супрот једној нашој оружаног акцији против њих. Кад би бугарски народ и његови управници имали да савлађују само оне тешкоће, које произилазе од неспособности аустро-угарске војске, одавно бисмо их савладали, т. ј. одавно би окупација Македоније била свршен чин, одавно би српска армија била разбијена и круна Фране Јосифа била би увјенчана са лаворовим вијенцем једне... јефтине побједе.

Чак и деца код нас знају да су разлози, ради којих морамо чувати неутралност, сасвим друге природе.

Прије свега писмо сигурни у успешност једне оружане акције против Срба, из простог разлога што би нама објавиле рат Румунија и Грчка.

Јесмо ли, пак, ми спремни да се бијемо на три фронта? Има ли и једног свјетског човјека у овој земљи који може да гаји у души наду да је Бугарска, послје 16. јуна, способна да се бије једновремено са Србима, Румунима и Грцима, а могуће и с Русима?

Само неки пацијент психијатра или неки туђински продајник последње врсте може да проповиједа подобне лудости.

На жалост у Бугарској се појавило доста психопата и продајних.

Но има још један разлог који нас спречава да извршимо то, што нам психопати и њемачки агенти проповиједају: претпоставимо да би смо евентуално имали успјех на Србима, Грцима и Румунима, ко нам може гарантирати да би он био трајан? Ко је у могућности убиједити нас да ћемо, кад успијемо заузети Македонију и Добруџу, тамо и остаги. На против можемо дочекати да нам се на дан опште ратне ликвидације не само одузму Македони-

ја и Добруџа, но и цијела Бугарска да се избрише с карте Европе.

Можда нам Аустро-Угарска то гарантира? Боже мој, зар код нас има још неки „Тонко“ који би и послје последњег пораза аустро-угарске војске у Србији повјеровао у њену војничку моћ и у гаранције које даје једна држава на издисају?

Ако је суђено Бугарској да узме учешћа у опште европском рату, сви њени интереси јој налажу да то учини што касније, да сачува своја средства што дуже недирута докле се политички хоризонт што више не расвијетли.

Шта бисмо, заиста, ми добили да је аустро-угарска војска успјела да покори цијелу Србију и да досигне до наше границе? Хтједосмо ли у том случају лакше да окупиримо Македонију? Да ли би тада Грци и Румуни стајали мирно или би нам помогли? О не, ми бисмо били нагнани, хтјели не хтјели, да ратујемо, као савезници Нијемца и Турака, не могући да дамо себи тачан рачун о томе шта радимо, без икаквог сазнања какав ће бити крајњи резултат нашег ратовања, а с тешким увјерењем да смо оруђе у туђим рукама и да ратујемо за туђу ствар која никад неће моћи да успије.

За Бугарску би била ужасна несрећа да је аустро-угарска војска прегазила Србију и да нам је дошла у госте у Цариград. Само издајници бугарске Отаџбине могу да горе од жеље да виде Нијемце на нашој граници. Само они Бугари који су се продали Нијемцима могу да провиједају народу, да он, без сваког колебања и мудровања, треба да узме пушку на раме и да похита да спасава престиж Аустро-Угарске.

То треба добро да се запамти.

На оптуженичкој клупи

Саопштење г. Болитија, у сједници римског парламента, о намјери Аустро-Угарске да нападне на Србију одмах послје закључења Букурешког Мира, то јест на читаву годину дана прије убиства надвојводе Фране Фердинанда; о кораку који је она, у вези с том намјером, учинила у веома важном случају европског рата, обезбједила војну суратницу Италије, о крајницима које је ова прекузила у Берлину да би се и његовим утицајем Аустро-Угарска склонила да одустане од оне намјере, — начинила су, не само праву сензацију у културноме свијету, него су и непосредно ставила на оптуженичку клупу, пред форумом поштена свијета, два цара: цара Аустро-Угарске и цара Њемачке.

Читаоци се сјећају, да је цар Франа Јосиф, наређујући својим војскама да нападне Србију, убиство Фране Фердинанда наводио као узрок тој својој наредби. А цар Њемачке, у пријестониој бесједи својој, наводећи ту исту лаж, да би оправдао грјешно и злочиначко разуздавање овога страшног рата, намјерно и свјесно клеветао је српски народ и Србију!...

Ма да се још тада сумњало у истинитост тога разлога, и ма да се, са свим оправдано, такво образлагавање за отварање страшног и крваног рата, критиковало као једна монструозност, као разлог чисто лични, ради кога се не улази у политичке акције оноликога замашаја и важности, — њемачка и аустро-угарска штампа и даље су се служиле том аргументацијом, хотећи да сакрију праве империјалистичке и егонистичке тежње и побуде томе гесту аустро-угарске и њемачке политике.

Данас, послје поменутих декларација г. Болитија, сав свијет мора бити на чисто, да су се Аустро-Угарска и Њемачка, ради акције која данас пустоши Европу, служиле лажном аргументацијом!

Уз то, наља узети на ум, да Аустро-Угарска не постоји од јуче, и да она, у даљој и ближој прошлости, има масу примјера из којих се види, да је бечка политика, много пута, и без икаква сневивања, жртвовала чланове својег владалачког дома, само ако се од те жртве, могла очекивати каква год корист. Тако је она жртвовала Марију Антоанету, за коју није хтјела ни прстом маћи, да би

је спасла од страшне јој судбине. На учестане представке својега посланика код француског двора, грофа Мерсија, бечки кабинет, није чак хтио ни одговорити.

Да ли је у достојанству или чак и у интересу Њ. В. Цара да гледа судбину која пријети његовој узвишеној тетци а да ништа не огледа да би је отргао или избавио од њених жељата? — преклињао је Мерси. Али никад није добио одговора, а ево за што. Да се Марија Антоанета спасла губилишта, можда би у блиском времену наступило успостављење Бурбона у личности малог Луја XVIII. с његовом мајком као регенткињом. Аустрија, међутим није жељела да се они врате на пријесто, јер је, у договору са Пруском, похлупно журила да добије Франш-Конте, Елзас, Лотарингију, па чак и Прованс. Рачунала је да ће те циљеве прије постићи са републиком него са монархијом, и за то је несрећна Марија Антоанета морала бити жртвована.

„Према, Наполеону, понашање бечкога кабинета исто је тако бешчасно. Када 1810. године, аустријски монарх даје цару Француза руку надвојвоткиње Марије Лујзе, обарање тога славног ратвеника, побједоца и господара Европе, већ је била одлучена ствар. Оборити га, биће тешко али, са истрајношћу, успијеће се. Само, да би се успјело у томе, ваља га преварити, крити замке које намјеравају да му метну и увјерити га да његова моћ неће више наилазити на препреке, ни на издају. Ако је само до тога, Аустрија, незадовољна што потписује с њиме уговор о савезу који се одлучила да погази, даје му за жену једну од својих надвојвоткиња. Она му предаје као плијен ту лијепу младост, коју отац жртвује разлогу државном и која безазлено улази у ту улогу и не слутећи да је оруђе најгнуснијега злочина.“

Српски народ, тако исто, тешко је осјетио онаке последње бешчасности бечке политике.

Притежњена Турцима, и рачунајући на храброст српског народа, она је Србима дала Војводину и привилегије утврђене царским повељама и печатима. Цар је осјетио мишуца, српски деспот Ђурђе буде бачен у државни затвор у Егру, гдје је, послје дугих година тамновања, умро као сужањ. За неизмјерне жртве у борби против бунтовних Маџара, Срби добивају Војводину, али војвода Стеван Шупљикац на пречац умире, пошто је пушио цигару, послату му из Беча. Најпослије, када се послје рата са Пруском, Аустрија погодила с Маџарима, она вјерни и одани народ српски, који се крваво за њу борио противу маџарских бунтовника, предаје на милост и немилост тим истим Маџарима!...

Лукавством, бездушношћу, непоштовањем и најсвечаније примљених обавеза, незахвалношћу и потпуном бестидношћу, Аустрија се одржавала кроз вјекове. Али, изгледа да се и њој примиче последњи час, као год и оној лисици, која је била врло лукава звијерка, али чија је кожа ипак свршила у ћурчијину дућану.

(„Самоуправа“).

Реорганизација у њемачкој војсци

„Армијски Вестник“ који излази у Кијеву, јавља како је сада дезорганизација настала и у њемачкој војсци. И поред свих напора виших команди продира та дезорганизација у све дијелове трупа. Нарочито рђаво утиче непрестано бацање трупа са једнога фронта на други, са једнога ратног попришта на друго. Тиме се војне јединице распарчавају, а трен и снабдијевање војске долазе у највећи перед. Питање о попуњавању официра задржало је своју ранију оштрину и ако су сва средства исцрпена да се отклони оскудица у официрима. Има вијести да је међу њемачким трупама западно од Висле отпочело извјесно врљење. И поред заповијести њемачког цара да се трупе боре противу Руса до последњег човјека, међу војницима

нема ријешености на борбу, већ се опажа клонулост. Многи војници говоре како их шаљу у извјесну смрт, како нема никакве наде да ће се Руси савладати, пошто они нијесу само бројем јачи, већ је њихова пјешадија необично жилава, а артиљерија изврсна. Да није поноса Цара Виљема, по казивању војника, одавно би већ био закључен мир. Свуда влада клонулост. Истина, официри се труде да покажу како имају самопоуздања, али у томе слабо успијевају. Да би се подигло расположење међу њемачким војницима, проносе се лажна саопштења аустријскога генералштаба. Али те се вијести не вјерују нимало. Исто тако и прилике, под којима се Нијемци морају борити на источном фронту, слабо доприносе, да им се одржи храброст. Свуда на нашим путовима виде се заглибљени њемачки аутомобили и кола, љешеви коња и њемачки војници, који с тешком муком иду. Огорчено пољско становништво не указује им никакве помоћи и многи војници падају, умирући по друмовима.

Страх Аустријанаца

од руске коњице

„Кубански Крај“ доноси писмо једнога официра из Јекатеринодара, у којем се између осталог описује какав ужасан страх задаје непријатељу руска коњица: „Ми бијемо Аустријанце гдје год их нађемо. Они су у неколико махова покушавали да нам закрче пут пјешадијом, коњицом и артиљеријом, али су тиме успјели само толико да су морали на врат на нос бјежати. У борби код Буска, гдје су се борили угарски стријелци — најбоља пјешачка трупа у Аустрији — ти су Мађари тако бјежали, да су остављали на путу оружје, митраљезе, метке, шићеле, ранце, преобуку и боце за воду. Ми смо заробљавали рањене и здраве. Аустријанци се као ватре боје наше коњице. Тај страх имају они од нас искључиво због копаља, којима смо ми наоружани. И то је фактички ужасно оружје. Имао сам прилике да видим како наши раде копљима. Ми смо стајали у шуми — три хусарска ескадрона — а недалеко отуд налазило се 12 топова на коњима, који су пуцали на аустријанце. Изненада јурнуше четири ескадрона мађарских хусара на нашу артиљерију; они су већ били дојурнели до топова и почели су сабљама ударати по топцијама, кад стиже наша коњица. Тада се десило нешто необично — у једном тренутку били су потиснути људи, који су без икаква страха нападали на наше топове, и отпоче клање. Чу се ужасан врисак оних, који су пробадани копљима и не прође ни четврт часа, а на простору од једне до једне и по врсте лежало је око 500 мађарских хусара и 300 коња. Четири дана доцније покупљени су љешеви, пошто се то раније није могло учинити.

Варош пропалих нада

Дописник Вашингтонског „Тајмса“ пише из Беча: Беч је варош пропалих нада, тешког очајања и тешке суморности.

Некад највеселија и најпријатнија варош у Европи, данас је најжалоснија и најутученија. Поворка од 4000 матера, којима су мужеви у Галицији, вукући своју дјецу, испунила је цијелу пољану пред министарством војним. То је био нијемци позив за мир.

Рањени војници допадају затвора, јер су их чули како проклињу Русе што их побиједише. Власт је, међутим, била наредила, да се не говори о аустријским поразима. Ва-

рош је препуна ухода и врло су честа хапшења војника са бојишта, који причају о поразима и безнадежности даље борбе.

У Бечу је сад око 100.000 рањеника, који су рђаво смјештени у неподесним болницама. Прилози врло неиздашно притичу. Свијет се љути на необично мале суме, које министри и аристократи прилажу. Један аустријски принц, који спада у најбогатије људе у Европи, уписао је, на примјер, 20 круна.

Допис

Прослава Никољ-дана

Скадар, 6. децембра 1914.

Данашњи дан, дан славља цијелокупног Словенства прослављен је и у овом забаченом кутку неослобођеног Српства. Имендан Њ. И. Величанства Николе II. Цара свих Руса, нашег моћног покровитеља као и нашег узвишеног Краља Господара прослављен је на најсвечанији начин. Свечаност је увеличала и радосна вијест о протјеривању вјековног непријатеља из миле нам Србије.

Улицама сте могли видјети овдашње Србе и Српкиње у свечаном руху, како хитају к цркви, да тамо упуте Богу топле молитве за срећан и дуг живот узвишених Слављеника.

Служби и благодарењу присуствовали су руски, црногорски и француски конзул с консуларним особљем.

Чинодјејствовао је В. Пречасни Отац Архимандрит Виктор; на јектенија је одговарао хор, који је својим дивним појањем учинио врло пријатан утисак на присутне. За ово се има благодарити г. Феркину, руском конзулу, а особито његовој госпођи, чијом је иницијативом и образован овај хор, а која није пожалила труда да хор спреми и њиме лично управља. Тиме је г-ђа Феркин дала видног доказа за могућност стварања једног већег пјевачког друштва. Госпођа и Господин још су обећали, да ће вазда бити готови, да потпунону такве културне установе.

После свечаности иницијативом г. Феркина, свештенство и официри са грађанством, учитељице са ученицима ама пошле су на честитање код руског конзула, који их је са господом дочекао. Тади су пред домаћиницама и гостима отијевали више родољубивих пјесама а затим били почашћени разним понудама. — Међу гостима се налазио наш конзул, г. Алекса Мартиновић, који је захвалио домаћину на подигнутој здравици Краљу Господару. Присутни су пропратили говоре одушевљеним „ура! и живио!“, послје чега је хор отијевао уз пратњу клавира руску и црногорску химну. Одатле су сви гости пошли код нашег црногорског конзула, који их је такође љубазно дочекао и позвао их дирљивим и патриотским говором, да заједно пожеље дуг живот и сретну владавину Њ. В. Краљу Господару. Ученици-це били су овдје одарени од господина и г-ђе Мартиновић разним слаткишима а затим се разишли својим кућама са најбољим успоменама на овај дан.

Дневник

Отпутовали у Никшић. Њихова Величанства Краљ и Краљица са Њиховим Кр. Височанствима Кијагиницама Ксенијом и Вјером отпутовали су у Никшић, гдје ће, у средини представника војске и народа, провести Божиће празнике. Долазак Краљевске Породице у Никшић поздрављен је одушевљено од стране многобројног грађанства, војске и представника грађанских и војних власти.

Узвишени дар. Пратећи с болним уздахом јуначке синове ове земље, које с дана у дан гута крваво ратиште, Њено Величанство Краљица, као Узвишена Мајка, скренула је своје сузно око на црне домове погинулих. Божић је. Повучена у своју душу, племениту и

сјетну, Она је обујмила све оне мале главице, које се у црном руху пригињу изнад црвенкасте ватре разгорених бадњака и плачу за својим родитељима, хранитељима. Да ублажи њихову тугу, да покаже сирочади, да их из далека пазир с срце Црногорске Мајке, Њено је Величанство благоизвољело наредити, да се из Њених приватних средстава изда свакој породици, којој је домаћин погинуо у овом рату, по 30 перп. Узимајући у обзир знатан број погинулих овај ће Краљевски дар пријећи суму од 30.000 перпера. Може ли бити драгоцјеније пажње од оне, коју руководи племенитост Мајчина срца и узвишеност старања за ближњега?

Биљежећи вијест о овоме дару с дубоком захвалношћу и с наше стране, ми с цијелим народом осјећамо у њему продужење оних великодушних и племенитих дјела, којима је и прошлог рата и увијек обилувало срце наше Узвишене Краљице.

Саазнајемо, да ће се та помоћ раздијелити породицама погинулих преко надлежних грађанских власти.

Дар војсци. Приликом Божићних празника одређено је, да се сваком војнику исплати по 4 перпера.

Друштво св. Владимира примило је 73 (седамдесет и три) ђерђера, што их приложише од својих децембарских плата наставници цетињске Гимназије и Богословије, те Подгоричке Гимназије.

Управа Друштвена топло захваљује свима прилагачима.

ТЕЛЕГРАМИ

Ниш, 17. децембра. Губернијски Земски збор у Нишњем Новгороду послао је Њ. В. Краљу Петру овај телеграм: Губернијски Земски збор у Нишњем Новгороду подноси Вашем Величанству осјећаје одушевљености руских војска пред Витешким војсковођа. Збор је дубоко увјерен да ће божанској промисли угледно бити да и завршном побједом благослови српску армију, која пролива своју крв за узвишено на чело слободног духовног развоја, права и правде. Бог ће дати да се крв херојских Словена не пролива у залуд, већ да се претвори у темеље нове, свјетлошћу богате будућности и узајамним везама силног словенског свијета.

Крагујевац, 21. децембра. 20. децембра један непријатељски аероплан летио је у правцу Пожареваца—Градиште. Гађан од наше артиљерије пао је на аустријску обалу, јако оштећен.

Париз, 15. дец. У Белгији Французи и даље напредују западно од Ломбарзиде. Они су сада на подножју пјешчаних брегова на којима је непријатељ успоставио своју линију за отпор. Јужно од Ипра Французи су изгубили један дио шанца код Холебека. У околини Ланса код Каранса, Нијемци су напустили пред француским нападајима 800 метара шанчева прве линије. У долини Ене и у Шампањи траје повремена канонада, која је нарочито интензивна у околини Ренса и Перта, гдје су Нијемци нарочито узимали на око положаје, које су Французи отели западно од овог мјеста. На висовима Мезе полагањем напредовање Француза на читавом фронту. У Вожима су Нијемци бомбардовали станицу Ст. Дие; служба на жељезничкој прузи није прекинута. У Горњем Алсасу, сјевероисточно од Стенбака, био је одбијен један њемачки противнападај. (Радиотел. извјештај).

Париз, 16. децембра. У Белгији су Французи заузели село Ст. Жорж и у њему се смјестили. Од Лиса

до Соме Нијемци су бомбардовали доста жестоко француске положаје. Тишина влада на фронту између Соме и Аргоне. Французи су забили мало терена у Аргони у шуми Ла Грири и у шуми Курт-Шосе. На висовима Мезе више њемачких противнападаја било је одбијено у шуми Ле Бушо. Нијемци који су били заузели француске шанчеве код редуте западно од Апрамона, били су из њих истјерани са три противнапада који су следили један за другим. У Горњем Алсасу Французи тијесно опкољавају Стенбак и послје жестоке борбе заузели су развалине дворца сјеверно-западно од те вароши. (Радиотел. извј).

Лондон, 18. децембра. Рајтеров Биро јавља из Вашингтона, да је на захтјев амбасадора Сједињених Држава америчка крстарица „Тенсе“ добила одобрење од турске владе да може пренијети 50 лица, која припадају разним народностима, и одвести их из Јафе у Александрију.

Рим, 18. децембра. Краљ је поставио 34 нова сенатора међу њима треба споменути г. Албертина, директора листа „Коријере дела Сера“, талијанског амбасадора у Мандриду и г. Марконија, изналазача радио-телеграфије.

Лондон, 18. децембра. Обсервер доноси на угледном мјесту чланак у коме се говори о српским побједама. У чланку се између осталог каже ово: У цијелом рату ничег није било у тој мјери херојског као што је изванредна побједа Срба, кад се мислило да су погнули главе. Ово је јаче од белгијског отпора. Кад се буде писала историја овога рата, не видимо ни једну другу епизоду која би јаче засјала од ове. Стари Краљ Петар који је пошао на челу војске у бој на живот и смрт створио је себи легенду као Краљ Алберт. Прије неколико недеља писали смо како је Србија у опасности да постане друга Беленика. Али Србија се спасла у последњем часу једним крајњим напором. То утврђује ствар за коју се она бори и буди у сваком непријатељу слободе наде, да ће Србија на крају крајева изаћи као побједитељка и ујединити цијело своје племе. Она се показала достојна сјајне будућности и сигурно ће је имати.

Солун, 18. децембра. Солунски Израелити преко њиховог рабинера спонтано су понудили влади да отвори упис у корист флоте и да на тај начин допринесе величини националне марине. Понуда Израелита изазвала је велики ентузијазим у цијелој Грчкој.

Лондон, 19. децембра. Пет непријатељских аероплана летјело је изнад Денкерка и бацило више бомби: није погођена ни једна зграда од војничког значаја; погинуло је 15 лица а 32 рањено.

Лондон, 19. децембра. Оклопњача „Формидабл“ потонула је у каналу Ла Маншу. Не зна се да ли је ова лађа потонула због тога што је наишла на мину или што је потопљена торпиљером какве подморске лађе. Од 750 лица послуге спасено је само 71.

Петроград, 19. децембра. У десет сати у вече, Цар се вратио са фронта војске у Царскоје Село.

Петроград, 19. децембра. Званично саопштење, резимујући акцију француске војске у периоду 17—25 децембра, истиче да се наставља напредовање трупа на свима тачкама.

Лондон, 19. децембра. Четири њемачка аероплана бацала су кроз пола сата бомбе на Довер и убили 15 а ранили 32 особе. Штета је знатна.

Лондон, 19. децембра. „Westminster Gazette“ пише да Енглеска треба да убрза свршетак рата и да учини велике напоре, како би се брзо створила огромна војска.

Лондон, 19. децембра. Министар Марине објављује да је оклопача „Формидабл“ јутрос потопљена у Каналу Ла Манш услед експлозије произведене мином или торпедом. Од посаде спасао се 71 човек на једној британској лакој крстарици. (Рајтерова агенција).

Софија, 19. децембра. Лист „Зарја“ каже, да је прије неколико дана била код г. Пашића депутација, састављена од представника свих партија, које су данас заступљене у влади, па му је изјавила, да су све странке у Србији противне грађењу Бугарске на рачун српске територије, ма какве да су опасности, о којима се говори у последње вријеме. Депутација је нагласила, да српска влада треба да изјави у Петрограду, да руска влада треба да престане са својим предлозима Србији за територијалне уступке Бугарској, што би, наравно, било у интересу Српско-Бугарског споразума (!). Депутација је завршила своју мисију код Пашића овим ријечима: „Русија треба да се изјасни јасно и категорично кога претпоставља: Србију или Бугарску. (Нарочити извјештај).

Примједба Српског Пресбира: Саопштили смо горњу вијест из Софије, коју је осим „Зорја“ објавила „Камбана“ наводећи да јој је извор турски лист „Танин“, овлашћени смо да изјавимо, да је ово саопштење о некаквој депутацији, која је била код г. Пашића, као и све остало што је с овим предметом у вези, од почетка до краја измишљено.

Лондон, 19. децембра. (Званично). Седми извјештај белгијске анкетне комисије о њемачким звјерствима у Белгији, објављен је. Тај извјештај

трупe употребљавале куршуме думдум у више битака, које су се водиле септембра мјесеца. У њему су такође нови докази, да су неборци приморавани да иду на чело њемачких трупа у јуришима. (Румунска агенција).

Лондон, 19. децембра. Такса за осигурање товара од ратних опасности сведена је од 31 $\frac{1}{2}$ шилинга на 21 шилинг %. (Рум. агенција).

Лондон, 19. децембра. Торпиљер „Фанфар“ бомбардовао је и разбио турске трупе код Гелклиа, на азијској обали, према острву Тенедосу. (Румун. агенција).

Лондон, 19. децембра. Енглески адмиралитет саопштава: да се држи да су штете, које су проузроковали енглески авијатичари у Фридрихсхафену приликом свога последњег летења ове: разорили су један дирижабл, уништили су једну справу за производњу водоника и оштетили су једно смјестиште (Румун. агенција).

Лондон, 19. децембра. Јављају из Преторије, да је издана прокламација, којом се позивају под заставу 1. и 2. класа резервиста из Трансвала (изузев области Вајтвотрсенд). (Румунска агенција).

Лондон, 19. децембра. „Нирист“ говорећи о Србији каже: Плима и осјека ратна нигдје није тако нешто да би умирила јавно мњење. Овог су пута Срби били тако поуздани у себе да нијесу ништа крили од свијета. Чудесне наде оснивали су на новим операцијама, а повлачење Срба утврђивало је мишљење, да ће Аустријанци слистити све пред собом. И тако је начињена фатална погрешка подцјењивање непријатеља. Интересантно је сад какав ће

утицај имати на Мађаре, а какав на Аустријанце низ аустријских пораза. Ми већ видимо како се Аустро-Угарска повукла у заједничкој команди са Њемачком. Повјерење у бољу спрему њемачких генерала можда је ублажило понижење, које кад би се поновило на Босфору, чак би и Турци осјетили. Повученост аустро-угарске команде могла би се само онда примити, ако доведе до успјеха, а не да испане онако драматично као у Србији. Дванаест дана држали су Аустријанци Биоград, а тринаести Срби су се вратили у своју пријестоницу, и два дана доцније могли су објавити широм свијета да на српском земљишту нигдје нема ни трага Аустријанцу. Аустријски главни командант Поћорек није могао да покупи своју деморалисану војску. Српски ће успјех стајати поред других у овом рату, али односно његовог значаја у непосредној сфери немогућно је увећати тај значај: ово је трећи пораз, који је претријела аустријска војска од Срба, само је сад тај пораз потпунији. За своје треће наступање Аустријанци су добили јака појачања и вољели су посматрати операције као казнену експедицију. Међутим ток недаћа одржавао се, и што је још горе, Аустро-Угарска је извлачила за њемачку стратегију и тактику. Пораз од Руса увијек се да објаснити великим бројем, али једино објашњење пораза од Срба лежи у томе, да су Мађарска и армије жртвоване да би се сачувала Шлеска и Источна Пруска. „Вестминстер Газет“ саопштава ово: Римски лист „Идеа национале“ има из Пеште допис, по коме одушевљење за рат, које се осјећало у почетку у Мађарској, нестаје у велико и мјесто њега примјећује се страховање и срџба против Аустрије и Њемачке. Мађаре нарочито вријеђа начин на који су њијемци узели у своје руке политику и војну управу. Они сумњају

једни када Аустроугарска њиховим погрешкама срећно пропадне у рату, хтјети спасти себе, оставивши Аустро-угарску да се од ње непријатељи наплате. Ова подозрења појачана су држањем њемачке у румунском питању. Она наваљује, да се учине уступци Румунима у Трансилванији да би тако одвукла Румунију од тројног споразума. Међутим, Мађари су противни ма каквим уступцима, јер желе да сами апсорбују Трансилванију. „Пал мал газет“ поздравља српске побједи овим ријечима: Заиста, славну су побједу однијели Срби, и понижење велике силе, која је тако безобразно пошла да „казни“ свог сусједа, безмјерно је. Само нека дивљење не буде једино осјећање наше према Србима. Нека се наша симпатија покаже и практично. Срби, као што смо већ писали, трпе велике оскудице, али то не показују и то им чини бесмртну част. Тим већ је њихово право да их савезници помогну.

Лондон, 20. децембра. Британска застава истакнута је од стране аустралијских трупа на Буженвигском острву (група Соломооских острва). Јужно афричка војска поново је заузела без отпора Вагриш-беј. На први дан Божића командант поморског хидроплана Ђулет нађен је жив у Сјеверном мору, и спасен је на једној холандској рибарској лађи.

Софија, 20. децембра. Влада је ријешила да одложи општинске и окружне изборе, који су имали бити извршени у јануару и фебруару. (Бугарска агенција).

Петроград, 21. дец. Министарство спољних послова издало је Наранчасту Књигу у којој се излаже што је претходило турском на-

паду на руске луке у Црном Мору. У књизи је 98 докумената који износе на свјетлост потајни сан аустро-њемачке дипломатије да наведе Турску на рат против Тројног Споразума. Документи истичу да је независност отоманског царства већ била начета кад је успостављена у Цариграду њемачка војна мисија.

Беч, 21. дец. „Кореспондент Биро“ признаје да су аустријске трупе на прелазу Ужока морале да се мало повуку пред надмоћнијим силама непријатеља.

Лондон, 21. децембра. Пресбиро објављује званични текст ноте Сједињених Држава Америчких са коментаром америчког амбасадора у Лондону, који увјерава Сир Едварда Греја, да је нота упућена у пријатељском духу и са мишљу да ће искреност више послужити настављању срдљачних односа између Енглеске и Америке, него ђутање које би се могло погрјешно тумачити као слагање са једним поступком који Сједињене Државе не могу друкчије посматрати него као штетење права америчких грађана.

Лондон, 21. децембра. Дневна заповијест војсци објављује стварање нових војска од којих свака има по 3 кора.

Петроград, 21. дец. У току последњих дана војска генерала Ратка Димитријева заробила је 311 официра, 22.269 војника, 7 топова и 46 митраљеза.

Код Вишграда на Висли, руска пјешадијска ватра оборила је један њемачки аероплан. Авијатичар и официр извиђач заробљени су.

Рим, 21. дец. Министарство Морнарице обуставило је двоседмичну пловидбу Бари—Драч и успоставило проседмичну пловидбу Бари—Валона.

Рим, 21. дец. „La Tribuna“ коментаришући акцију Есад паше да успостави мир и сигурност, претходно савјетовао да сам умири Драч и околину Грбацију.

Рим, 21. дец. Новинама саопштавају из Трста да један морнар који је дошао из Поле, прича да су за вријеме напада француског подморског брода сва утврђења и све крстарице осуле топовску ватру. Један метак с аустријског утврђења погодио је аустријску крстарицу „Радечки“ и оштетио је. Командант утврђења је на то извршио самоубиство.

Лондон, 21. дец. Новине допсе на угледном мјесту писмо црногорског генералног консула, који захваљује публици на великој помоћи за Црну Гору, завршавајући са ријечима Лорда Киченера, да се црногорске трупе боре заједно уз Енглезе за интересе малих народа.

Рим, 22. децембра. Брод „Сардења“ стигао је у Драч да подигне дух становништву, а нарочито италијанској колонији. Новине тврде да гласови, како се италијанска влада спрема на акцију у Драчу, немају никаквог основа. Проблем средње и западне Арбаније уређен је на лондонској конференцији. Шилење „Сардење“ у Драч последица је нереди који су алармирали италијанско становништво.

ОГЛАСИ

НАРЕДБА

свијем органима Министарства Просвјете и Црквених Послова

Још 31. јануара 1907. г. под бројем 156. по предлогу Министарства Унутр. Дјела, упутио сам наредбу свим органима просвјетне струке о употреби телеграфа у званичној преписци. У истој наредби је

речено: да се подручно ми чиновништво служи телеграфом у преписци за службена а нехитна питања, извјештаје, саопштења, па и за разне молбе, често пута приватног карактера, што би се све морало чинити писмено, путем поште; да је телеграфска преписка дозвољена само за хитне и неодложне послове, па и за те послове да преписка буде што краћа, без непотребних титула, наслова, потписа занимања и т. д. и напошљетку упозорен је сваки чиновник који у будуће безразложно употребљава телеграфску преписку, да ће бити кажњен плаћањем таксе за дотичне телеграме.

Међутим, мјесто да се по горњој наредби поступа и употреба телеграфа, нарочито у данашње ратно вријеме, сведе на најхитније и неодложне случајеве, прешло се у другу крајност и дошло до тог, да се скоро сва, па ма и најневажнија преписка води телеграфским путем. Таква телеграфска преписка не само што не чини, да се пословима вођеним на тај начин, даје већа важност у брзини рјешавања од осталих, већ нагомилава у Министарству непотребни рад, који иде на штету општих послова, за чије је рјешавање потребно и слободног времена и више прецизности, које у телеграфској преписци најчешће не може бити.

Да би се свему горњему стало на пут, овим поново наређујем свијем органима просвјетне струке, да се горње наредбе строго придржавају, како би избегли пошљедице непридржавања исте.

Број 5469.

Цетиње, 18. децембра 1914. год.

Министар

Просвјете и Црквених Послова,
Гавр. М. Церовић.

Објава. Пошто за Општину није била повољна лицитација, одржана на основу објаве од 3. овог мјесеца број исти, за закупе:

а) такса на увоз и мјерачину; и

б) такса за продају монополисаних артикала с правом и на општинску бараку за 1915 г., — то иста није одобрена, већ се расписује нова лицитација на дан 27. овог мјесеца и то: за први закуп од 9—12 подне, а за други од 2—4 часа послје подне.

Никоме се неће допустити да лицитира, што неће претходно положити кауцију: за први закуп 1000 (хиљаду), а за други 200 (двјеста) перпера у готовом новцу, или у непокретности, која ће се кауција повратити закупнику одмах иза потврде уговора о закупу.

Ближа обавјештења могу се добити у потписаној канцеларији сваког дана за вријеме канцеларијских часова.

Броју 5465. Из канцеларије Управе Општине вароши Цетиња, 18. децембра 1914 год. (1,2)

ПРОДАЈЕМ ОКО 50 ХЕКТОЛИТАРА

лањског и љегошњег вина најбоље домаће врсте. Продајем такође око три хектолитра најчистије лозове ракије. Обратити се (бр. 57, 2,3) Илији Срзентићу — Улцињ.

Књижара и папирница

ШПИРЕ ЛАКОВИЋА — НИКШИЋ

снабђевена је:

1) Свим уџбеницима за основне школе и гимназије (држав. и страна издања).

2) Најновијим дјелима из лијене књижевности.

3) Карте Ратишта:

а) Карта Европског Ратишта;

б) „Руско-Њемачко-Аустријског Ратишта;

в) „Њемачко-Француског Ратишта;

г) Балканског Полуострва;

д) Србије и Црне Горе;

ђ) Основни пројекат будуће Европе према садањој ситуацији и националној тежњи. (бр. 58, 1,3)

ВИНО И РАКИЈА ПРВОТОК,

прве врсте, из Лисце — Љешанска нахија, продаје се на већу и мању количину: вино литар перп. 1,10, ракија литар П. 4. (бр. 59, 1,2) „ХОТЕЛ ЦЕТИЊЕ“